

Wegwijzer

Sociale media op school

Colofon

Sociale media op school

auteur(s): Patrick Blomme

© 2015

Een publicatie van Mediawijs.be.

Pleinlaan 9, 1050 Brussel

mediawijs@iminds.be

www.mediawijs.be

Voorwoord

Je kan voor of tegen sociale media zijn. Maar internet en sociale media hebben een steeds grotere impact op ons dagelijks leven. Sociale media bepalen mee hoe we communiceren en hoe we onszelf presenteren. Onze online identiteit zou naadloos dienen aan te sluiten bij onze offline identiteit, want beiden kunnen niet los van elkaar gezien worden. Vandaar dat we goed moeten leren omgaan met de risico's, maar ook met de mogelijkheden van de sociale media. Mediawijze leerkrachten en leerlingen bezitten de vaardigheden en attitudes om hier op een goede manier mee om te gaan.

Toch hebben veel middelbare scholen nog te weinig aandacht voor sociale media. Ze nemen een afwachtende houding aan waardoor ze dreigen de boot te missen. Bovendien kampen sociale media nog te vaak met een imagooprof en worden ze als ongenueanceerd en afleidend bestempeld. Toch zijn de meeste leerlingen aanwezig op sociale media en zijn ze er elke dag mee bezig. Slechts 1 school op zes beschikt over een of andere vorm van sociale mediabeleid. Dat blijkt uit een steekproef van de Arteveldehogeschool¹. Nog een hoop werk aan de winkel dus.

Er zijn nog heel veel vragen rond het gebruik van sociale media in het onderwijs... Hoe zit dat nu eigenlijk met het mediabezit en – gebruik van de Vlaamse jongeren? Mogen de leerlingen hun iPod of smartphone meenemen naar de klas? Mogen leerlingen deze toestellen gebruiken tijdens de les? Hoe zet je sociale media in in je lessen? Hoe ga je met elkaar om in de virtuele wereld? Welke info en afbeeldingen mag je (her)gebruiken en hoe respecteer je het auteursrecht? Welke afbeeldingen zet je op je profiel en welke niet? Hoe houd je de regie en word je geen slaaf van het medium?

Via dit pakket hoopt Mediawijze.be scholen en individuele leerkrachten een houvast te bieden voor het efficiënt en effectief gebruik van sociale media en dit aan de hand van verschillende theoretische en praktische inhoud.

¹ VTM Nieuws (2014), Te weinig aandacht voor sociale media,
<http://nieuws.vtm.be/binnenland/106711-te-weinig-aandacht-voor-sociale-media>

Inhoud

Voorwoord	3
Sociale media in het onderwijs: waarom?	5
Jongeren, onderwijs en sociale media: enkele cijfers	7
Jongeren en sociale media	7
Toestellen	7
Sociale netwerken	8
Onderwijs en Sociale Media	9
Aanbevelingen voor onderwijs	10
Aan de slag in de klas	12
Netiquette	12
Auteursrecht	12
Creative Commons	13
Online Privacy	14
Je online reputatie	14
Mogelijke leerlijn	15
Creativiteit	16
Kritisch denken	16
Mediawijsheid	17
Sociale media op school	19
Communicatie en PR	19
Afspraken en visie	22
Een mediaprotocol voor de school	22
ICT-beleidsplan	23
ICT-tools in de les	24
Mediacoach	25
En de ouders?	26
Slotwoord	28
Links	29
Bibliografie	31

Sociale media in het onderwijs: waarom?

Volgens Meiland (2012)² is het gebruik van sociale media in het onderwijs onvermijdelijk geworden. Van het onderwijs verwachten we dat het jongeren voorbereidt op de toekomst. Het correct en functioneel gebruiken van sociale media speelt daarin een belangrijke rol. Het welzijn van de jongeren dient bovendien ook steeds een bezorgdheid te zijn. Jongeren begeleiden naar een gezond en evenwichtig mediagebruik is daar een belangrijke prioriteit. Niet enkel wat betreft mediawijsheid, maar ook op het vlak van het bijbrengen van digitale competenties heeft de school een belangrijke functie.

Het onderwijs moet zich bewust zijn van zijn pedagogische taak en steeds kritisch bepaalde zaken in vraag stellen. Mogen de leerlingen hun iPod of smartphone meenemen naar de klas? Mogen leerlingen deze toestellen gebruiken tijdens de les? Hoe ga je met elkaar om in de virtuele wereld? Hoe zeg je dingen tegen elkaar als anderen meelesen? Welke afbeeldingen zet je op je profiel en welke niet? Hoe houd je de regie en word je geen slaaf van het medium?

Daaruit kunnen volgens Meiland een aantal redenen aangehaald worden waarom leerkrachten binnen onderwijs effectief met sociale media aan de slag kunnen:

1. Sociale media sluiten enorm aan bij de leefwereld van jongeren. Ze zijn er mee opgegroeid en voor hen zijn ze een evidentie.
2. Onderwijs heeft als belangrijke taak om jongeren mediawijs te maken. Sociale media zijn daar een wezenlijk onderdeel van. Om die reden is mediawijsheid dan ook als vakoverschrijdende eindterm opgenomen.
3. Het onderwijs bereidt leerlingen voor op de toekomst. Onder andere via sociale media brengen we hen de kennis, vaardigheden en attitudes bij die nodig zijn om te leven en werken in de huidige en toekomstige kennismaatschappij.
4. Na het internet vormen sociale media een aanwinst in de nooit ophoudende zoektocht naar het beste leermiddel.
5. Door sociale media kunnen we leerlingen beter en slimmer laten (samen)werken en hun werk organiseren.
6. De kansen tot netwerken en levenslang leren liggen door sociale media voor het grijpen. Het uitbouwen van een persoonlijk leernetwerk was nog nooit zo eenvoudig.
7. Door de vlotte werkbaarheid van sociale media kan je veel verschillende doelgroepen bereiken. Als PR- en marketingmiddel bieden ze dan ook enorme kansen.

Het is belangrijk dat leerkrachten steeds voor ogen houden dat bij het gebruik van sociale media of andere ICT-tools steeds het doel van het onderwijs of de les in kwestie centraal moet staan en niet het middel of de tool an sich.

² Meiland, E. (2012), Smihopedia – Aan de slag met sociale media in het onderwijs, Middelbeers: Innodoks

Sociale media blijven. Het heeft weinig zin om de vraag te stellen of je als school met sociale media aan de slag zal gaan. Scholen moeten vooral de vraag stellen hoe ze de mogelijkheden van sociale media ten volle kunnen benutten.

Jongeren, onderwijs en sociale media: enkele cijfers

Jongeren en sociale media

Vlaamse Jongeren zijn vandaag meer dan ooit actief op sociale media. Deze sites bieden jongeren mogelijkheden om met bestaande 'offline' contacten te communiceren, zoals familieleden en klasgenoten. Daarnaast gebruiken ze sociale media ook om nieuwe contacten te leggen en hun netwerk uit te breiden. Het klikt dus tussen jongeren en sociaalnetwerksites. Sociaalnetwerksites bieden voor hen immers heel wat voordelen. Maar het is belangrijk dat we jongeren ook bewustmaken van een aantal risico's.

Uit de resultaten van Apestaartjaren 5³ - het tweejaarlijkse onderzoek naar het digitale doen en laten van de Vlaamse jeugd - blijkt dat de jongeren tegenwoordig veel persoonlijker met sociale media omgaan. Ze gebruiken digitale media steeds vaker om met beperkte groepjes vrienden te communiceren in plaats van als massacommunicatiemiddel. De statusupdate ruimt stilaan plaats voor het privébericht. Kleinere (persoonlijkere) netwerken als WhatsApp, Snapchat en Instagram winnen aan populariteit. In wat volgt worden enkele belangrijke resultaten nader bekeken.

Jongeren geven ook aan dat ze voor activiteiten van hun jeugdbeweging of hun sportclub liever op de hoogte gehouden worden via sms, e-mail of privébericht van iemand die ze kennen, dan via een statusupdate of tweet.

Toestellen

Bij de meeste jongeren is er thuis een arsenaal aan mediatoestellen aanwezig:

- televisie (99%),
- laptop (93%),
- desktop (76%),
- vaste gameconsole (76%),
- tablet (69%).

De gsm/smartphone (86%), mp3-speler (65%) en laptop (54%) worden het minst vaak gedeeld met anderen. Tablets en gameconsoles zijn veel vaker toestellen die door verschillende leden van het gezin gebruikt worden. Maar doordat ze mobiel zijn, kunnen jongeren er wel gemakkelijk privé gebruik van maken. 27% van de jongeren heeft een eigen tablet. Meer dan de helft van de jongeren neemt de - al dan niet gedeelde - tablet al eens mee naar de slaapkamer. 86% van de jongeren heeft een smartphone, maar slechts 37% heeft een data-abonnement om altijd en overal online te kunnen. Voor internettoegang is de meerderheid van de jongeren dus nog steeds aangewezen op het netwerk thuis of openbare hotspots.

³ Mediaraven & Linc (2014), Apestaartjaren 5, geraadpleegd via <http://www.apestaartjaren.be/onderzoek/apestaartjaren-5>

Jongeren betalen zelden zelf voor die media. Slechts 37% kocht zijn eigen smartphone. Vaak krijgen ze het afdankertje van de ouders. Slechts 1 op 10 jongeren betaalt zijn gsm-kosten (bellen, sms'en en internet) helemaal zelf. In 78% van de gevallen betaalt 'iemand anders', wellicht de ouders. Gevolg: 76% gebruikt dezelfde provider als zijn ouders.

Betalen voor media is ook veeleer uitzondering dan regel. Een meerderheid (62%) downloadt muziek zonder te betalen. Net geen kwart van de jongeren doet dat via torrentsites⁴. 9% koopt nog cd's of platen. Streamen⁵ is ook in opmars: 28% van de jongeren gebruikt Spotify om muziek te streamen.

En nieuws consumeren? Dat doen jongeren nog vrij traditioneel. Dagelijks 61% via televisie, 58,1% via de radio en 55% via sociale media. Mobiele apps (24%) en nieuwssites (24%) scoren een pak minder.

Sociale netwerken

Facebook blijft heer en meester als meest gebruikte sociale netwerk bij jongeren. 90% heeft een actieve account. Dat is 10% meer dan in 2012. 86,2% logt bovendien elke dag in. Facebook is ook de populairste app bij jongeren en laat daarmee andere sociale netwerken als YouTube (62%), Instagram (30%) en Twitter (25%) ver achter zich. 30% van de jongeren beweert ook een account op Google+ te hebben. Maar uit het Apestaartjaren-onderzoek bleek dat ze daar weinig mee doen.

De online berichtendienst Facebook Messenger wordt door 86% van de jongeren gebruikt. Maar ook gelijkaardige diensten als Snapchat (49%), Skype (40%) en WhatsApp (25%) zijn populair bij jongeren. Met een muisklik aan heel de wereld tonen waar je mee bezig bent, is stilaan out. Een tegenbeweging komt op gang, waarbij jongeren opnieuw op zoek gaan naar een manier om gemakkelijk enkel aan hun beste vriend(en) iets te kunnen laten weten.

Deze berichtendiensten beginnen stilaan geduchte concurrentie te vormen voor de sms. Jongeren sturen gemiddeld 58 sms'en per dag. Dat lijkt veel, maar dat is toch opmerkelijk minder dan het gemiddelde van 71 in 2012.

E-mails sturen doen jongeren nauwelijks (gemiddeld 0,58 mails per dag), maar ze geven wel aan dat e-mail voor hen een beter kanaal is dan sociale media om op de hoogte te blijven van activiteiten georganiseerd door de jeugdbeweging, sportclub of school. Sowieso valt op dat jongeren - behalve bij jeugdhuisen - persoonlijke communicatie als sms, e-mail en privéberichtjes verkiezen boven statusupdates en tweets.

⁴ Een torrentsite is een site die Bittorrent ondersteunt. Bittorrent is een systeem om peer-to-peer gegevens uit te wisselen. Dit systeem maakt gebruik van een centrale plaats (ook een tracker genoemd) die al het downloaden en uploaden coördineert maar die zelf geen bestanden levert. Het downloaden en uploaden van een torrent is dus eigenlijk het uitwisselen van bestanden tussen verschillende gebruikers van dat systeem.

⁵ Streamen of streaming media is een term die wordt gebruikt voor digitale audio- en/of videobestanden die via een netwerk worden verzonden. In plaats van eerst het volledige bestand te downloaden kan de server vanaf elk tijdstip beginnen te spelen. Video en audio worden daarbij gecomprimeerd voor verzending en gedecomprimeerd voor het afspelen.

Er zijn intussen meer dan een miljoen apps. Toch installeerde meer dan 54% van de jongeren minder dan 20 apps. De populairste apps op zowel tablet als smartphone bij jongeren zijn Facebook, Snapchat, YouTube, Instagram en Twitter. Opnieuw worden apps gebruikt om vooral in kleine groepjes te communiceren.

De meeste jongeren erkennen dat online engagement eigenlijk geen echt engagement is. Ze denken bijna allemaal dat een protestpagina op Facebook liken weinig tot niks uithaalt. Als je echt iets in beweging wil zetten, moet je je offline engageren. Toch likete 41% van de bevroegde jongeren protestpagina's op Facebook. Slechts een minderheid ondertekende het afgelopen jaar een petitie (20%) of liep effectief mee in een manifestatie (10%).

Onderwijs en Sociale Media

Elke school gaat anders om met digitale media. Sommige scholen ontvangen internet, tablets en smartphones met open armen. Andere bannen ze liefst zo veel mogelijk.

Uit het recentste Apestaartjaren-onderzoek (Apestaartjaren 5, 2014) blijkt dat het onderwijs de voorbije twee jaar een grote sprong voorwaarts heeft gemaakt. Leerkrachten gebruiken nu vaker (35%) sociale media in functie van de les. In 2012 was dat nog maar 10%. Een op vijf jongeren moest ook al een YouTube-filmpje maken in opdracht van de leerkracht.

Maar het kan altijd beter: 75% van de bevroegde jongeren vindt dat leerkrachten meer digitale media moeten gebruiken in de klas. 63% is (helemaal) akkoord met de stelling "Ik zou het gemakkelijker vinden mocht ik een tablet gebruiken in de plaats van handboeken". Volgens 54% van de jongeren weten de meeste leerkrachten niet goed hoe ze met digitale media moeten omgaan.

Ook de aandacht voor online veiligheid is gestegen op school. 41% van de jongeren geeft aan dat ze het voorbije half jaar les kregen over de privacyinstellingen op Facebook. In 2012 was dat nog maar 16%. Met het wijdverspreide gebruik van Facebook en Facebook Messenger in het achterhoofd, is dat geen overbodige luxe. 65% is bovendien (helemaal) akkoord met de stelling "We krijgen op school aangeleerd hoe we goed naar bronnen kunnen zoeken op het internet".

Opmerkelijk: leerlingen durven ook al eens een filmpje uit de klas op YouTube zetten zonder dat de leerkracht daarom vroeg of ervan wist (24%).

De onderzoekers willen bij deze cijfers wel de opmerking maken dat de 1477 leerlingen die bevroegd zijn uit slechts 6 verschillende scholen kwamen. Het is aannemelijk dat die scholen positief staan tegenover digitale media en mede daardoor aan het onderzoek wilden meewerken. Maar zelfs met deze bedenking in het achterhoofd, liggen de cijfers eigenlijk nog relatief laag.

Leerlingen nemen ook zelf initiatief om buiten de schooluren met elkaar in contact te staan. De helft maakte al een Facebookgroep aan om over huiswerk te overleggen. In 2012 was dat nog maar 17%. Facebook is met 78% ook het populairste medium om over school te overleggen. Sms (75%) scoort bijna even goed, 46% overlegt via telefoon. De digitale leeromgevingen (zoals Moodle, Elov, Smartschool,...) scoren met 22% vrij laag.

Er blijken slechts kleine verschillen tussen de onderwijsvormen voor het gebruik van digitale leeromgevingen om te overleggen over huiswerk: ASO (27%), TSO (26%) en BSO (15%). Diezelfde

verschillen zijn ook merkbaar op voor Facebook (ASO: 89%, TSO: 86%, BSO: 77%) en sms (ASO: 84%, TSO: 79%, BSO: 69%). Overleggen BSO-jongeren minder omdat ze het minder nodig vinden? Of omdat ze minder huiswerk hebben?

Voor onderlinge communicatie kiezen jongeren dus vooral voor sociale media en sms. Voor communicatie tussen de leerlingen en de school verkiest 30% e-mail om op de hoogte gehouden te worden over schoolactiviteiten. Facebookevents (9%), tweets of statusupdates (12%) en privéberichten via sociale media (16%) willen ze zelfs minder graag dan via affiches (17%).

Toch aanvaardt 27% van de Facebookgebruikers vriendschapsverzoeken van leerkrachten van hun school. 12% voegt leerkrachten zelf toe. Tussen leerlingen onderling liggen deze cijfers respectievelijk op 93% (aanvaarden) en 47% (zelf toevoegen).

Aanbevelingen voor onderwijs

Volgens Apestaartjaren 5 is het voor leerkrachten vooral kwestie om te experimenteren met sociale media in de klas. Dit kan via Facebook als meest bekende speler, maar probeer ook andere nieuwe platformen en tools. Zo inspireer je je leerlingen ook om eens iets nieuw te proberen en te gebruiken.

Ook op het vlak van online opzoeken kan je nog een grote bijdrage leveren in het leerproces van de leerlingen. Leer hen informatie die ze online vinden kritisch evalueren en verwerken: wanneer is het artikel geschreven (datum), wie is de auteur, is informatie betrouwbaar, mag deze gebruikt worden en binnen welke context? Wees ook alert voor de filter bubble (zoekresultaten kunnen anders zijn per persoon op basis van het internetprofiel). Rond die filter bubble ontwikkelde Mediawijs.be een poster⁶ met tien tips om anoniemer te surfen.

Ook directies kunnen heel wat ondernemen. Het is vooral belangrijk om een positieve visie te ontwikkelen en het beleid daar op af te stemmen. Beperk je niet alleen tot sociale media, maar koppel het volledige digitale verhaal daar aan.

Stimuleer het gebruik van tablets en smartphones in de klas. Of dit via aankoop of eerder via 'bring your own device'-strategie (waarbij leerlingen en leerkrachten werken en oefenen met hun eigen meegebrachte toestellen) moet vooraf kritisch bekeken worden.

Laat leerkrachten en leerlingen gebruik maken van het wifi-netwerken, maar maak daar afspraken over. Voorzie bijgevolg ook voldoende uren en middelen in ICT-coördinatie. Niet enkel het technische aspect is daarbij belangrijk, maar ondersteun de leerkrachten ook op didactisch vlak. De aanstelling van een mediacoach voor die inhoudelijke ondersteuning op maat van hun vak en kennisniveau is in dat opzicht zeer waardevol. Die mediacoach is tevens het aanspreekpunt op het vlak van mediawijsheid op de school.

⁶ <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-online-privacy/doorprik-je-bubble-om-anoniemer-te-surfen>

Netwerken is zeer belangrijk. Dit kan binnen de school of scholengemeenschap waar leerkrachten ervaringen, zowel positief als negatief, kunnen uitwisselen. Kijk daarnaast ook over het muurtje en deel expertise. Samenwerken met lokale partners zoals bibliotheek, jeugddienst, JAC, verenigingen of bedrijven bieden een meerwaarde. Deze lokale netwerken kunnen een basis voor het verdere beleid zijn.

Aan de slag in de klas

Netiquette

Als je in de klas rond sociale media werkt, is het belangrijk de leerlingen 'netiquette' bij te brengen. Dit zijn ongeschreven regels over hoe je je gedraagt op het internet. Leerlingen zijn misschien technisch vaardiger dan hun leerkrachten, maar weten vaak niet wat de gevaren en de mogelijkheden zijn. Welke bronnen zijn betrouwbaar? Hoe openbaar zijn profielen op sociale media? Op welke content is auteursrecht van toepassing? Kinderen en jongeren hebben vaak geen idee. Dat moeten ze leren.

Ook als school of leerkracht is het belangrijk om hier notie van te hebben. Het onderwijs bereidt jongeren immers voor op de toekomst. Scholen hebben ook hierin een voorbeeldfunctie: geef het goede voorbeeld en ontwikkel een visie om leerlingen netiquette, mediawijsheid en kritisch bronnenonderzoek bij te brengen.

Auteursrecht

Heel vaak worden er zomaar zaken van het internet geplukt zonder er echt bij stil te staan of dit wel mag of niet. Op het internet kan je met enkele simpele muisklikken allerlei informatie downloaden, uploaden, kopiëren en plakken, delen en gebruiken. We stellen ons daar weinig vragen bij, maar de meeste van die zaken zijn wel degelijk getekend, geschreven, gefotografeerd, ontwikkeld door iemand. Het is met andere woorden eigendom van iemand. Hou dus rekening met het auteursrecht.

Binnen het onderwijs zijn er echter enkele uitzonderingen op het auteursrecht waarbij de gebruiker (school, leerkracht) geen toestemming moet vragen voor het gebruik van content. Daarbij moeten leerkrachten echter rekening houden met een drietal belangrijke zaken:

1. De uitzonderingen gelden enkel binnen de werking van het onderwijs.
2. Wanneer je gebruik maakt van de uitzonderingsmaatregel voor onderwijs moet je zo handelen dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de normale inkomsten van de auteur of uitvoerder.
3. Om mogelijk inkomstenverlies te dekken is voor sommige uitzonderingen een forfaitaire vergoeding te betalen door de school.

Meer info omtrent 'Auteursrecht in het Onderwijs: Uitzonderingen op het auteursrecht' kan je vinden op de website van het Ministerie van Onderwijs⁷.

Zo is het toegestaan om materiaal te delen in een besloten klasgroep of Facebook of binnen een cursus op een digitaal schoolplatform.

⁷ <http://www.ond.vlaanderen.be/auteursrechten/uitzonderingen/>

Creative Commons

Met Creative Commons licenties kan je wat je gemaakt en gedeeld hebt makkelijk online verspreiden mét behoud van auteursrechten. Door Creative Commons geef je duidelijk aan wat er met jouw bijdrage wel en niet mag.

Je geeft dus toestemming om je werk te verspreiden, te delen of in sommige gevallen te bewerken. Bovendien behoud je het auteursrecht op je werk. Je verleent met andere woorden bepaalde gebruiksrechten waarvoor anders expliciet toestemming zou moeten gevraagd worden.

Het systeem van Creative Commons is opgebouwd uit vier bouwstenen:

1. Naamsvermelding of Attribution (BY): het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk en afgeleide werken is toegestaan op voorwaarde van het vermelden van de oorspronkelijke auteur.
2. Niet-Commercieel of Non-Commercial (NC): het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk en afgeleide werken mag voor niet-commerciële doeleinden.
3. Geen Afgeleide Werken of No Derivative Works (ND): het kopiëren, distribueren, vertonen en uitvoeren van het werk is toegestaan, maar niet het veranderen van het werk.
4. Gelijk Delen of Share Alike (SA): het distribueren van afgeleide werken is alleen toegestaan onder een identieke licentie.

Deze bouwstenen kunnen onderling gecombineerd worden tot zes verschillende Creative Commons licenties. Door dit systeem is het zeer makkelijk zichtbaar wat mag en niet mag met de content die je online aantreft:

1. Naamsvermelding
2. Naamsvermelding – Gelijk Delen
3. Naamsvermelding – Niet-Commercieel
4. Naamsvermelding – Niet-Commercieel – Gelijk Delen
5. Naamsvermelding – Geen Afgeleide Werken
6. Naamsvermelding – Niet-Commercieel – Geen Afgeleide Werken

Als je dus content online plaatst is het best dat je op voorhand goed nadenkt of je materiaal door anderen mag (her)gebruikt worden of niet. Je moet dan duidelijk verwijzen naar een Creative Commons licentie met een link of door het logo te gebruiken. Op Youtube of Vimeo heb je bij het uploaden de mogelijkheid om aan te geven onder welke Creative Commons licentie je het filmpje online wil plaatsen. Ook de informatie op Wikipedia valt onder een Creative Commons licentie waardoor je deze, op correcte manier uiteraard, mag hergebruiken.

Via een speciale website van Klascement⁸ kan je alle informatie omtrent Creative Commons vinden.

Als je bovendien op afbeeldingen zoekt binnen Google kan je via 'Zoekhulpmiddelen' de gebruiksrechten van je afbeeldingen selecteren volgens de Creative Commons-licenties.

Via deze interactieve video⁹ rond copyright van REC Radiocentrum in opdracht van Mediawijs.be wordt alles rond auteursrecht en creative commons nog eens op een bevattelijke manier uitgelegd.

⁸ <http://klascement.info/cc/>

In het dossier auteursrechten¹⁰ op Mediawijs.be kan je nog veel meer info rond dit onderwerp terugvinden.

Online Privacy

Jongeren moeten zich bewust zijn van hun online privacy. Onder andere via de gebruiksovereenkomsten verklaar je je akkoord met de richtlijnen van een online platform. Wat is online privacy en hoe kunnen we die zo goed mogelijk afschermen? Mediawijs.be stelde deze en andere vragen aan onderzoekers Ralf De Wolf en Rob Heyman van het onderzoekscentrum iMinds-Sint van de Vrije Universiteit Brussel. Lees hun antwoorden in dit interview¹¹.

Via de 'Praktische juridische gids voor gebruikers van sociaalnetwerksites'¹² krijg je bovendien nog enkele tips om deze complexe materie op een relatief eenvoudige manier aan te pakken.

Daarnaast is er ook een lespakket uitgewerkt in het kader van het SPION-project (Security and Privacy in Online Social Networks). Het pakket heeft als doel het bewustzijn van verschillende risico's op sociaalnetwerksites verhogen bij de leerlingen en hen aanzetten tot mediawijs gedrag. Het SPION-pakket¹³ bestaat uit drie lessen met telkens een leraren- en een leerlingenbundel:

- inhoudsrisico's op sociaalnetwerksites (schokkende en foute inhoud),
- contactrisico's op sociaalnetwerksites (cyberpesten, ongewenste seksuele aandrang en privacy risico's),
- commerciële risico's op sociaalnetwerksites.

Je online reputatie

In de publicatie 'Mediawijs Online. Jongeren en sociale media' van Walrave en Van Ouytsel (2014)¹⁴ wordt een volledig hoofdstuk gewijd aan het belang van een goede online reputatie. We leven in een maatschappij waar je offline en online identiteit niet meer los van elkaar gezien kunnen worden. Kom je ergens als nieuweling dan zal men je snel online opzoeken. Solliciteer je ergens dan zal het bedrijf waar je je aanbiedt al online informatie over je verzameld hebben.

Voorals leerkracht moet je je ervan bewust zijn dat je online reputatie en gedrag van invloed kan zijn op de verwachtingen die leerlingen van je hebben. Als leerkracht moet je dus goed met je

⁹ http://mediawijs.be/klynt_jongerenmediadag/index.html#4_COPYLEFT_OR_COPYRIGHT

¹⁰ <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-auteursrechten>

¹¹ <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-online-privacy/wat-online-privacy>

¹²

http://mediawijs.be/sites/default/files/artikels/bestanden/praktischegids_layout_wauterslievens.pdf

¹³ <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-mediawijsheid-op-school/lespakketten-risicos-op-sociale-netwerksites>

¹⁴ Walrave, M. & Van Ouytsel, J. (2014), Mediawijs Online. Jongeren en sociale media, Leuven: Lannoo

privacyinstellingen en je manier van posten omgaan om te vermijden dat je privéleven en opinies een invloed hebben op de verwachtingen van je leerlingen en hun gedrag in de klas.

Of een leerkracht bevriend kan zijn met zijn leerlingen buiten de lessen is in dat opzicht ook een discussiepunt waar tot nog toe geen eenduidig antwoord op bestaat. Er wordt steevast opgeroepen tot voorzichtigheid omtrent het gebruik van sociale media en buitenschools contact met leerlingen. Het schoolreglement, communicatieplan of sociaal mediaprotocol van de school kan in dat opzicht hulp bieden. Hierin kunnen duidelijke richtlijnen staan omtrent het online communiceren met je leerlingen. Indien dit niet het geval is, is het vooral een kwestie om als leerkracht je gezond verstand te gebruiken. Bovendien zijn op veel scholen al mogelijkheden via online schoolplatformen. Indien dit niet het geval is, kan een blog of een gratis platform als Edmodo een mogelijkheid zijn. Op Facebook is er de mogelijkheid om via een groep te werken omdat je dan niet bevriend hoeft te zijn met je leerlingen.

De online informatie over iemand kan een grote invloed hebben op diens professionele en/of persoonlijke reputatie. Dit kan gaan om verouderde berichten, foto's, impulsieve posts, bepaalde opinies of een bericht dat in een andere context geïnterpreteerd wordt. Je hoeft deze zelfs niet altijd zelf geplaatst te hebben. Steeds meer mensen zijn zich bijgevolg bewust van het belang van een goede online reputatie. Bovendien zal het belang en het bewustzijn van het opbouwen en uitwerken van een aantrekkelijke online identiteit steeds belangrijker worden in het onderwijs.

Volg deze stappen voor een volledige online make-over:

1. Zoek naar jezelf: doe dit niet alleen in verschillende zoekmachines, maar ook op verschillende sociaalnetwerksites.
2. Evalueer elk stukje informatie: klopt alles wat je vindt? Kan het niet negatief worden geïnterpreteerd? Staat er gevoelige privé info online?
3. Begin bij je eigen content: Start met het beheer van de zaken op je eigen platformen. Vaak kan je een heleboel zelf al regelen en in orde stellen.
4. Neem actie tegen bezwarende en kwetsende content door anderen: vraag om die informatie te verwijderen. Doe dat indien mogelijk persoonlijk, anders via een webmaster. In sommige gevallen zullen juridische stappen nodig zijn.
5. Laat de negatieve zoekresultaten ondersneeuwen en bouw een degelijke online reputatie op: sommige info is moeilijk te verwijderen. Door het posten van teksten en foto's die je wel graag deelt met anderen kan je ervoor zorgen dat de negatieve zoekresultaten naar onder opschuiven.
6. Probeer deze nieuwe gedragsstijl te behouden: je online identiteit blijft een aandachtspunt. Doorloop regelmatig bovenstaande stappen. Post bovendien niet meer informatie over jezelf dan noodzakelijk en zorg dat die steeds waarheidsgetrouw is.

Mogelijke leerlijn

Als school kan je concreet rond sociale media werken als onderdeel van een bredere mediawijsheidsstrategie. In het ideale scenario werk je een geïmplementeerde doorlopende leerlijn uit die breed gedragen is binnen de school. Door mediawijsheid stapsgewijs aan te brengen, kan je er als school in slagen om de kennis, de vaardigheden en het inzicht in en met betrekking tot ICT op te krikken. Zo lever je ICT-vaardige en mediawijze leerlingen af die klaar zijn voor de huidige en toekomstige digitale kennismaatschappij. Deze doorlopende lijn moet uiteraard afgestemd worden op de inhoud van de leerplannen.

Voor het secundair onderwijs zijn er geen *vakspecifieke eindtermen of ontwikkelingsdoelen* geformuleerd.

Voor de eerste graad A- en B-stroom zijn er wel *specifieke vakoverschrijdende eindtermen / ontwikkelingsdoelen voor ICT*¹⁵.

De leerlingen:

1. hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren.
2. gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier.
3. kunnen zelfstandig oefenen in een door ICT ondersteunde leeromgeving.
4. kunnen zelfstandig leren in een door ICT ondersteunde leeromgeving.
5. kunnen ICT gebruiken om eigen ideeën creatief vorm te geven.
6. kunnen met behulp van ICT digitale informatie opzoeken, verwerken en bewaren.
7. kunnen ICT gebruiken bij het voorstellen van informatie aan anderen.
8. kunnen ICT gebruiken om op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier te communiceren.
9. kunnen afhankelijk van het te bereiken doel adequaat kiezen uit verschillende ICT-toepassingen.
10. zijn bereid hun handelen bij te sturen na reflectie over hun eigen en elkaars ICT-gebruik.

Naast de vakoverschrijdende eindtermen voor ICT zijn ook de vakoverschrijdende eindtermen¹⁶ 'Creativiteit', 'Kritisch denken' en 'Mediawijsheid' belangrijke ankerpunten. Ook andere vakoverschrijdende en vakgebonden eindtermen bieden uiteraard mogelijkheden om onderwijsactiviteiten rond mediawijsheid op te zetten.

Creativiteit

De leerlingen:

1. kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren.
2. ondernemen zelf stappen om vernieuwingen te realiseren.

Kritisch denken

De leerlingen:

1. kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria.
2. zijn bekwaam om alternatieven af te wegen en een bewuste keuze te maken.
3. kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken.

¹⁵ Vlaamse Ministerie van Onderwijs & Vorming (2011), Vakoverschrijdende Eindtermen ICT Eerste graad Secundair Onderwijs, geraadpleegd via <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundair-onderwijs/eerste-graad/vakoverschrijdend/a-en-b-stroom/ict-a-stroom/algemeen.htm>

¹⁶ Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming (2011), Vakoverschrijdende Eindtermen & Ontwikkelingsdoelen globaal voor het secundair onderwijs, geraadpleegd via <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundair-onderwijs/vakoverschrijdend/index.htm>

Mediawijsheid

De leerlingen:

1. gaan alert om met media.
2. participeren doordacht via de media aan de publieke ruimte.

Hou deze vakoverschrijdende eindtermen goed in het achterhoofd wanneer je een leerlijn uitwerkt. Zo kan je uiteindelijk alle eindtermen of ontwikkelingsdoelen bereiken. Een summier voorbeeld van een leerlijn kan bijgevolg zijn:

- 1e graad – Cyberpesten en zoekvaardigheden
 - Cyberpesten (vs. pesten) en hoe dit aan te pakken
 - Online identiteit - denken voor je post
 - Stop phubbing (= het negeren van de personen rondom je door constant met je smartphone bezig te zijn). Leerlingen bewust maken van een gezond en evenwichtig mediagebruik en het maken van de juiste keuzes tussen echt en digitaal sociaal contact.
 - Zoekvaardigheden: gericht zoeken
- 2de graad – Omgaan met sociale media:
 - Het sociale medialandschap
 - Zoek jezelf
 - Je eigen privacy
 - Online identiteit - denken voor je post
 - Paswoordbeveiliging
- 3de graad – Kritisch Bronnenonderzoek en informatievaardigheden:
 - Zoekvaardigheden: kritisch zoeken met het oog op informatieverwerking en in het kader van een eindwerk
 - Reclamewijsheid
 - Klassieke nieuwsbronnen vs. journalistiek 2.0, burgerjournalistiek en user generated content
 - Bronvermelding (CC, auteursrecht)
 - Hoe solliciteren via sociale media

Opvallend in bovenstaande leerlijn is dat alles geformuleerd wordt vanuit een positief standpunt ten opzichte van ICT en sociale media. Er wordt vertrokken vanuit de kansen en mogelijkheden van ICT en sociale media, maar er is daarnaast ook aandacht voor de risico's.

In bovenstaande leerlijn is niet zoveel opgenomen over media- en contentcreatie. Deze vaardigheid komt nochtans vooral aan bod in de VOET rond creativiteit. Uit de Monitor ICT-Integratie in het Vlaamse Onderwijs 2012 blijkt ook dat er in het onderwijs zeer weinig wordt ingezet op het creëren van mediaproducten. 36% van de leerkrachten secundair laat leerlingen foto's maken of bewerken. **Minder dan 10 %** van de leerkrachten secundair zet een andere vorm van media actief in.

Vaak wordt er binnen het onderwijs nog met de klassieke vormen van kennisneerslag gewerkt. Het is geenszins de bedoeling om spreekbeurten, opstellen en mondelinge of schriftelijke toetsen hier neer te sabelen en af te voeren. De mogelijkheid om sociale media te gebruiken en contentcreatie toe te passen dient echter benadrukt te worden in de huidige digitale kennismaatschappij. Een

boekbespreking aan de hand van een poster, een strip, een digital story of een zelf gemaakt filmpje is hier een mooi voorbeeld van.

Uiteraard moeten dergelijke zaken opgebouwd worden. Van iemand die net leert schrijven mag je niet direct verwachten dat hij een stuk zal neerpennen dat een Pulitzerprijs in de wacht zal slepen en van iemand die pas het medium film leert gebruiken mag niet verwachten dat hij met dat eerste werkje een Oscar gaat winnen. Zo zal een onervaren blogger gebruikmaken van een vooropgezette website, waar een iets meer ervaren blogger wellicht zelf al een eenvoudige site in elkaar kan boksen.

Waar moet je zoal rekening mee houden inzake media – en contentcreatie:

- Net als bij andere kennis en vaardigheden dient er stapsgewijs te werk gegaan worden. Start eerder met gesloten opdrachten en bouw dit op naar meer en meer open opdrachten.
- Denk goed na over de relevantie van de tools die je wil gebruiken. Het middel moet in functie van het te bereiken doel gekozen worden en niet omgekeerd. Deze mediareflectie moet door de leerkrachten, maar ook door de leerlingen gebeuren.
- Laat de leerlingen nadenken over wat ze doen door een geschreven of gefotografeerd stappenplan rond het ontwikkelingsproces. Zo denken ze actief na over wat ze maken.

Niet alleen leerlingen, maar ook leerkrachten hebben nood aan vaardigheden in verband met sociale media. Het verschil in digitale vaardigheden tussen leerkrachten onderling is momenteel zeer groot. Bovendien is de implementatie van digitale media, zoals sociale media, binnen hun lespraktijk voor leerkrachten vaak niet evident. Als school is het belangrijk om te investeren in opleiding voor de leerkrachten. Een pedagogisch ICT-coördinator of Mediaccoach kan zijn collega's hierin begeleiden.

Een ICT-beleidsplan is eveneens ook een cruciaal element. Uit de Monitor ICT-Integratie in het Vlaamse Onderwijs 2012 blijkt dat leerkrachten die de kwaliteit van het ICT-beleid van hun school hoger inschatten meer gebruik maken van digitale media in de les.

Blijvend aandachtspunt ten slotte is de toegankelijkheid van al het creatief materiaal. Kan je van je leerlingen verwachten dat ze een goede camera of het nieuwste model van tablet/smartphone in huis hebben? De school moet daar rekening mee houden bij het uitwerken van een visie en beleid.

Sociale media op school

Communicatie en PR¹⁷

Sociale media vormen een belangrijke aanvulling op de schoolwebsite. Als drager van informatie is de website een stuk stabiel en robuuster en alleszins minder vluchtig dan een sociaal netwerk als Facebook of Twitter. De schoolwebsite bevat belangrijke informatie over je school en de werking daarvan. Daarom beschouwen we sociale media als een aanvulling. Er zijn enkele grote verschilpunten tussen de schoolwebsite en sociale media.

Schoolwebsite	School op sociale media
Eenrichtingsverkeer - feedback is omslachtig	Tweerichtingsverkeer met onmiddellijke feedback
School beslist autonoom wat er gecommuniceerd wordt	Gemeenschap en gebruikers participeren in de communicatie
Informatie is eerder statisch	Informatie is eerder vluchtig
Leent zich beter tot tekstuele informatie	Informatie is multimediaal
Bedoeld voor uitvoerige informatieverstrekking	Bedoeld voor korte boodschappen
Geplande communicatie via redactietraject	Communicatie <i>in real time</i>
Vormt het basiskanaal voor communicatie	Vult website aan
Publiek bestaat uit iedereen die op de site terecht komt	Publiek bestaat uit het netwerk van directe betrokkenen
Publiek vindt medium via Google (= lage betrokkenheid)	Publiek vindt medium via connecties (= hoge betrokkenheid)

Scholen moeten allereerst beslissen welke mediamix ze voor hun communicatie willen hanteren. Dat gebeurt best doelgroepgericht. Niet via elk kanaal bereik je alle publiek. De schoolwebsite en Facebook bereiken zo goed als iedereen en zijn in dat opzicht zeer complementair. Scholen moeten een bewuste keuze maken van verschillende, bij voorkeur elkaar aanvullende en versterkende,

¹⁷ De Craemer, J., Persoonlijke communicatie, 1 oktober, 2014

van Driessche, A. (2013), Communicatie op school. Haalbare ideeën voor een sterk verhaal, Brussel: Politeia

communicatiemiddelen. De basis blijft de schoolwebsite waar elke doelgroep snel en adequaat de juiste informatie moet kunnen terugvinden.

Via sociale media is het als school gemakkelijker om snel en goedkoop je boodschap te verspreiden. Kanalen als Facebook, Twitter en YouTube worden steeds populairder en de doelgroep is tegenwoordig ruimer dan de jongeren alleen. Je kan sociale media dus gebruiken als promotie- en communicatiemiddel.

Een Facebook- of Twitteraccount van de school kan gebruikt worden om nieuwtjes, aankondigingen van een opendeurdag of foto's van evenementen op te posten. Die accounts linken steeds door naar interessante pagina's op de website. Tot hier vervullen sociale media een klassieke versterkende communicatiefunctie.

Het probleem met sociale media kan er in bestaan dat jongeren deze kanalen zien als iets 'van hen'. Jongeren kiezen uiteindelijk zelf wat ze leuk vinden of willen delen.

Hoe kan je jongeren toch aanspreken? Kies voldoende toffe onderwerpen die dicht bij hun leefwereld staan en laat af en toe spontane acties op een verrassende manier op hen los. Laat het bovendien niet te schools overkomen. Laat ruimte voor discussie. Breng je standpunt, maar doe dit eenvoudig en niet te opdringerig. Hou ook rekening met mogelijke negatieve opmerkingen.

Snelheid en direct contact zijn krachtige functies die een school nuttig kan inzetten om haar werking te optimaliseren. Let echter op. Als je sociale media gebruikt als forum heb je effectief iemand nodig die de gesprekken en discussies opvolgt en onderhoudt.

Los van de leerlingen kan je via sociale media op een relatief eenvoudige manier info delen en de pers benaderen. Zorg er daarom voor dat je enkele perskanalen volgt via Twitter of Facebook en aarzel niet om hun aandacht te trekken of hen persoonlijk aan te spreken via sociale media.

Veel scholen beschikken tegenwoordig over een YouTube- of Vimeokanaal. Enkele tips als je video's maakt:

- Breng ze bewust onder de aandacht via mailings of deel ze via sociale media.
- Zorg voor een aantrekkelijke boodschap: Is het relevante informatie? Is er een originele invalshoek? Is het degelijk vormgegeven?

De kansen voor een school in het gebruik van sociale media liggen vooral in de mogelijkheid om te netwerken. Het stelt je als school in staat om breed, maar toch verfijnd met belanghebbenden te communiceren.

Hou bij het gebruik van sociale media rekening met de vier A's:

- Wees alert: reageer snel op zowel positieve als negatieve berichtgeving online. Leer uit vragen en opmerkingen die je krijgt en gebruik deze om je werking te optimaliseren. Rond dit onderwerp ontwikkelde Mediawijs.be een poster¹⁸ met enkele richtlijnen hoe je als organisatie op berichtgeving kan reageren.
- Wees attent: reageer steeds correct, vriendelijk en volledig.
- Wees actueel: sociale media zijn vluchtig en snel. Post regelmatig en kort op de bal.
- Wees authentiek: wees echt en eerlijk. Vertel de zaken zoals ze zijn zonder opsmyk.

¹⁸ <http://mediawijs.be/nieuws/hoe-reageer-je-als-organisatie-het-beste-op-sociale-media>

Wanneer je beslist om via sociale media te communiceren is het wel nodig dat je een aantal cruciale stappen doorloopt:

- Kies je doelgroep
- Gebruik een kanaal op maat van die doelgroep
- Bied relevantie
- Bouw een netwerk uit
- Zorg voor interactie

Een actief kanaal onderhouden kost tijd en energie. Leg dus prioriteiten vast en zorg dat je je publiek kan bedienen. Doe niet aan crossposting tussen verschillende kanalen (eenzelfde boodschap op verschillende media posten). Elk kanaal heeft ten slotte zijn specifieke publiek met zijn specifieke manier van communiceren.

Kies je kanaal steeds in functie van het doel dat je wil bereiken. We overlopen eens een aantal mogelijkheden.

- *Naambekendheid:*
Hoe? interessante tekst online plaatsen, niet enkel over de school, maar ook relevante actuele thema's
Kanalen? Facebook, Twitter en YouTube
- *Netwerking:*
Hoe? Onderwerpen aanhalen die aanleunen bij de leefwereld van oud-leerlingen en interactie aanwakkeren
Kanalen? Vooral Facebook en LinkedIn
- *Participatie:*
Hoe? Onderwerpen kiezen die aansluiten bij de leefwereld van leerlingen en ouders
Kanalen? Vooral Facebook, maar ook Twitter en YouTube
- *Rekrutering:*
Hoe? School profileren als een dynamische omgeving waar het prettig werken is + duidelijk communiceren over vacatures
Kanalen? LinkedIn en Facebook

Wees je als school of leerkracht steeds bewust van je voorbeeldfunctie en je rol als opvoeder en pedagoog. Leer de leerlingen bewust en veilig omgaan met sociale media en geef daarin zelf het goede voorbeeld.

Goede voorbeelden¹⁹:

- Facebook
 - KA Redinghof Leuven
 - College O.-L.-V.-ten-Doorn Eeklo
 - VISO Mariakerke
 - GO Campus Zenit Turnhout
- Twitter
 - Sint-Jozef Sint-Pieter Blankenberge @sintjopie
 - KA Tervuren @KATervuren
 - College O.-L.-V.-ten-Doorn Eeklo @coltd_eeklo
 - KA Merksem @AtheneumMXM

¹⁹ Links naar deze Facebookpagina's en Twitteraccounts kan je achteraan dit pakket vinden.

Afspraken en visie

Een mediaprotocol voor de school

In het algemeen hebben middelbare scholen te weinig aandacht voor sociale media, ook al zijn de meeste van hun leerlingen er elke dag mee bezig. Uit een steekproef van de Arteveldehogeschool²⁰ blijkt dat amper één op de zes scholen een of andere vorm van sociale mediabeleid heeft.

Nochtans is er een grote noodzaak aan goed onderbouwde mediaprotocolen. Daarin dienen zeker de rechten, maar ook de plichten alsook de do's en de don'ts duidelijk opgenomen te zijn in een praktisch, overzichtelijk en werkbaar document.

Door een degelijk sociale mediabeleid, onderbouwd door een degelijk mediaprotocol, kan het wantrouwen ten aanzien van sociale media in het onderwijs weggewerkt worden.

Om aan de slag te gaan kan een school zich enkel cruciale vragen stellen: Moeten er binnen de school duidelijke afspraken bestaan rond het gebruik van sociale media in en tussen de lessen? Wat moet er zeker vermeld worden in zo een protocol? Dit kan via een bevraging van personeel en leerlingen aan de hand van enquêtes of brainstormsessies.

In de Stedelijke Humaniora in Dilsen werd een dergelijke enquête afgenomen bij het personeel. Daaruit kwam de vraag naar een duidelijk afsprakenplan in verband met sociale media met aandacht voor netiquette, cyberpesten, omgang met sociale media, aandacht voor beveiliging. Ook kwam de nood aan een meldpunt bij problemen rond sociale media duidelijk naar voor. Leerkrachten haalden ook aan dat de motivatie van leerlingen stijgt bij de implementatie van ICT in de lessen. Opvallend was dat op dezelfde school ook de leerlingen diezelfde zaken min of meer aanhaalden. Ook zij waren vragende partij voor een meldpunt en ook zij vinden dat het gebruik van ICT door leerkrachten, maar ook door leerlingen meer aandacht moet krijgen. Beiden hebben wel duidelijk nood aan informatie in de vorm van tips en tricks.

Door de dynamiek die door dergelijke werkwijze ontstaat zal het protocol een organisch document worden dat gedragen wordt door de volledige school en vaak aangepast en bijgestuurd kan worden indien nodig.

Enkele aandachtspunten die mee kunnen opgenomen worden:

- het gebruik van sociale media gebeurt in "real time". Een druk op de knop en een bericht staat direct online.
- Online informatie staat misschien wel eeuwig online. Het is niet altijd gemakkelijk om informatie te (laten) verwijderen. Bedenk dus goed hoe je wil overkomen in tekst, beeld en geluid en niet alleen voor dat ene moment. Leerlingen, leerkrachten en ouders zoeken op google regelmatig naar meer informatie over anderen.
- Het is een ongeschreven regel om geplaatste berichten niet meer te verwijderen. Met een druk op de knop worden dus ook foute berichten online geplaatst. Probeer de eerste te zijn om je eigen fouten te corrigeren, zonder eerdere berichten per definitie te wijzigen of te

²⁰ Kuppens, B., Plettinckx, F., Rottier, J., Scheir, L. (2014), Bachelorproef 'Afspraken rond sociale media integreren in het schoolreglement', Gent: Arteveldehogeschool

verwijderen. Vermeld daarbij dat jij diegene bent dit het bericht wijzigt en geef daarbij een goede reden.

- Sociale omgangsvormen gelden online net zo goed als offline! Respecteer diegene tot wie je je richt. Laster, beledigingen en obsceniteit zijn dus niet geoorloofd. De privacy van anderen wordt ten allen tijde door iedereen gerespecteerd.
- Je dient ook rekening te houden met het wettelijk vastgelegde auteurs-, beeld- en citaatrecht. Het is verboden om zonder toestemming van de maker andermans werk te publiceren. Schending van deze wet kan tot boete leiden.
- Reageer zoveel mogelijk inhoudelijk op anderen. Alleen je mening geven, zonder onderbouwing daarvan, vervuult de discussie. Onthoud dat dit soort reacties ook in zoekmachines naar boven kunnen komen.
- Sociale media hebben soms tot gevolg dat er een grijze zone ontstaat tussen privé en school. Wanneer je op een persoonlijke blog over je school schrijft, kun je een disclaimer opnemen waarin staat dat deze blog jouw persoonlijke standpunt weergeeft en dat dit niet overeen hoeft te komen met het standpunt van je school.

Voorbeelden of aanzetten tot een mediaprotocol²¹:

- Kennisnet: Social Media Richtlijnen
- Schoolbytes: Protocollen met betrekking tot sociale media
- Social Mediawijs: Positief Social Media Protocol
- Onze-Lieve-Vrouw-Presentatie Sint-Niklaas: Ieder1 online

ICT-beleidsplan²²

Wil je graag nog een stap verder gaan? Door een geïntegreerd ICT-beleidsplan uit te werken en te implementeren blijkt de effectiviteit van ICT een pak hoger te liggen.

Bij het opstellen van een ICT-beleidsplan vertrek je steeds vanuit de visie van de school op onderwijs. Pas daarna kom je tot ICT-integratie binnen die schoolvisie. In zo een beleidsplan nemen zowel strategische (waar willen we naartoe?) als operationele elementen (wat moeten we doen op dit te bereiken?) een cruciale en complementaire plaats in. Een ICT-beleidsplan helpt in die zin bij een succesvolle integratie van ICT in de school en de opleidingen. Met een goed doordacht ICT-beleidsplan verloopt die integratie ook op een duurzame manier.

Toch is een ICT-beleidsplan op zich geen sleutel tot succes. Overleg en betrokkenheid van leerkrachten en leerlingen zijn cruciaal voor het creëren van duidelijk handvaten omtrent ICT-integratie in de klas. Meer info omtrent het ICT-beleidsplan kan je vinden in het dossier Mediawijsheid op school²³.

²¹ Links naar deze voorbeelden of aanzetten tot een mediaprotocol kan je achteraan dit pakket vinden.

²² Vanderlinde, R., van Braak, J. (2013), 4W: Weten Wat Werkt en Waarom. Wat maakt een ICT-beleidsplan zo effectief, Universiteit Gent

²³ <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-mediawijsheid-op-school>

Nieuw in het schoolreglement: 'coldspots'

Tijdens de les moet de gsm uit in de IVG-school in Gent. Wie dat niet doet, wordt gevraagd zijn mobiele telefoon een of meer dagen thuis te laten. "Maar we willen meer doen dan repressief optreden", zegt Olivier Szafiro, directeur van de tweede en derde graad. Zijn collega van de Middenschool Kris Van Huynegem kwam daarom op de proppen met het idee van de 'coldspots', een verwijzing naar de hotspots met draadloos internet die je overal vindt. "Coldspots zijn plekken waar de leerlingen zich engageren om hun toestel uit te schakelen. We duiden ze aan met een bordje. Er is een zone op de speelplaats en een in de refter", zegt Szafiro.

De coldspots zijn er sinds het begin van het schooljaar 2014-2015. "Er zijn leerlingen die daar spontaan gebruik van maken. De anderen proberen we aan te moedigen door te wijzen op het belang van sociale interactie."

Uit Het Nieuwsblad, 3 december 2014

ICT-tools in de les

Er zijn tegenwoordig massaal veel ICT-tools online beschikbaar. De ene is gratis, de andere is betalend. Het is vooral een kwestie van door het bos de bomen te blijven zien en voor jezelf uit te maken wat bruikbaar is binnen je vak en wat niet.

Als leerkracht maak jij echter nog altijd het verschil en niet de tool die je gebruikt. Een tool op zich zal de leerlingen dus niet inspireren en motiveren. De tool die je gebruikt moet steeds een middel zijn om je lesdoelstellingen en/of eindtermen te bereiken en is dus geen doel op zich.

Er zijn verschillende mogelijkheden om rond ICT, sociale media en met ICT-tools aan de slag te gaan. Enkele voorbeelden:

- Gebruik een Facebookgroep voor een lesonderwerp. Het voordeel van groepen is dat je niet bevriend hoeft te zijn met je leerlingen.
- Gebruik een specifieke hashtag (#) om de interactie rond je lessen in de klas en daarbuiten te laten verlopen via Twitter.
- Hanteer het 'flipping the classroom'-principe²⁴ om leerlingen via YouTube of Vimeo thuis de instructie te laten volgen en in de klas meer tijd te spenderen aan oefenen en verdieping. De instructie- of demovideo kan ook in de klas nog gebruikt worden.

²⁴ Flipping the Classroom is een organisatievorm van onderwijs waarbij je klassikale 'kennisoverdracht' vervangt door video's en eventuele andere vormen van online instructie. Leerlingen kunnen de kennis hierdoor buiten de schoolmuren en de reguliere lessen tot zich nemen. Er is zo meer klassikale lestijd beschikbaar voor het beantwoorden van vragen, individuele aandacht, verdieping en activerende didactiek. Flipping the Classroom kan bijdragen aan gedifferentieerd onderwijs en maakt het voor leerlingen mogelijk om instructie te krijgen op hun eigen tempo.

- Verken alternatieve vormen van opstellen of verslagen schrijven door middel van blogs, microblogs of tools als Comiclifé.
- Gebruik een specifieke hashtag om foto- of videoprojecten via Instagram te delen. Bijvoorbeeld #mijnbuurt (aardrijkskunde), #zowerkthet (techniek), #stokoud (geschiedenis), ...
- Monitor groepswerken digitaal met Wunderlist of Trello.
- Maak een moodbord met ideeën voor de lessen als een meer beeldgerichte manier van brainstormen.
- Gebruik een online community zoals Edmodo (gratis) als leerplatform binnen je school of klas.

Uiteraard raken we hier slechts het topje van de ijsberg aan. In 'BoekTweePuntNul'²⁵ vind je vele tools die aangereikt worden door mensen uit het veld. Naast het boek bestaat er ook een handboek en een overzichtelijke app voor iOS en Android.

Mediacoach

Naast de nodige technische ondersteuning in uren en middelen voor ICT-coördinatie is het minstens even belangrijk dat een school investeert in didactische ondersteuning voor de leerkrachten en pedagogische ondersteuning voor de leerlingen. De aanstelling van een mediacoach of pedagogisch ICT-coördinator is bijgevolg een must. Het geeft de technische ICT-coördinatie de ruimte om met hard- en software bezig te zijn.

Het onderwijs heeft als taak om de ontwikkelingsdoelen lager onderwijs, de eindtermen eerste graad secundair onderwijs 'ICT-geletterdheid' en 'ICT' en de eindtermen secundair onderwijs rond 'kritisch denken' en mediawijsheid te bereiken. Er zijn echter een aantal drempels die ervoor zorgen dat de concretisering van digitale mediawijsheid moeilijk wordt verwezenlijkt. Enkele concrete voorbeelden daarvan zijn de verouderde infrastructuur en het gebrekkige vaardigheidsniveau en/of de durf van leerkrachten.

De mediacoach kan leerkrachten vakspecifieke en -overschrijdende ondersteuning bieden op maat van het kennisniveau van de individuele leerkracht. Die mediacoach is dan tevens het aanspreekpunt op school op het vlak van mediawijsheid voor leerkrachten en directie.

Ook op leerlingenniveau is er een belangrijke taak weggelegd voor de mediacoach of pedagogisch ICT-coördinator. Aangezien leerkrachten de leerlingen moeten voorbereiden op het leven en werken in de huidige en toekomstige kennismaatschappij is het belangrijk dat die leerlingen notie hebben van wat hen te wachten staat. Ze staan vaak wel open voor digitale media, maar hebben nood aan kritische vaardigheden ten aanzien van die digitale media.

Dit kan door de implementatie van specifieke leerlijnen en sessies rond mediawijsheid en ICT (zie hoger) doorheen de verschillende jaren. Dit verhoogt de effectiviteit van mediawijsheidsactiviteiten. Nog belangrijker is echter dat de mediacoach ervoor zorgt dat mediawijsheid en ICT-integratie een zaak is van de ganse school.

²⁵ Hilgers, L., van Zadelhoff, T. (2011), BoekTweePuntNul – Onderwijseditie, Hoensbroek: Educos <http://www.boektweepuntnul.nl/>

En de ouders?

Het is als school belangrijk om de ouders te betrekken bij je ICT- en/of sociale mediaverhaal. Vooral op vlak van het mediawijsheidsluis is een grote betrokkenheid wenselijk. Wanneer ouders zich betrokken voelen zal dit het begrip maar ook de kwaliteit enkel ten goede komen. Bovendien leeft het misverstand dat jongeren alles al weten omtrent sociale media. De realiteit leert ons echter dat ze inderdaad wel over een goede knoppenkennis beschikken, maar dat ze op het vlak van sociale en relationele kennis vaak nog kunnen bijleren van volwassenen. Als leerlingen zowel op school als in hun thuisomgeving de juiste tips en tricks meekrijgen omtrent hun online gedrag en identiteit zal dit voor alle partijen uiteindelijk beter zijn.

Voorbeelden van betrokkenheid:

- Licht ouders in. Wijs hen op goede brochures en artikels. De website van 'Mijn Kind Online'²⁶ is hier een interessante bron.
- Geef via de schoolwebsite een aantal tips mee over hoe ouders met sociale media kunnen omgaan. Wees hierbij beducht om niet te veel vanuit het negatieve te communiceren en kom niet te betuttelend over.
- Laat de ouders samen met hun kinderen de quickscan²⁷ van mediaopvoeding.nl doen om te kijken welk type mediaopvoeder ze zijn. Zo krijgen ze zelf een zicht op hun manier van handelen wat betreft sociale media en de bijhorende begeleiding en communicatie. Vanuit dat resultaat kan je in dialoog gaan of kan je samen met de leerlingen aan de slag.
- Werk je een sociaal mediaprotocol uit? Zorg dat dit ook bij de ouders terecht komt en wijs hen op de belangrijkheid van dergelijke afspraken. Waarom de ouderraad niet betrekken bij het ontwerpen van dergelijk protocol?
- Organiseer interactieve ouderavonden waarbij een expert in sociale media komt spreken en de vragen van de ouders beantwoordt.

Uiteraard is de betrokkenheid en opvoedingsstijl van elke ouder niet gelijk. Een interessant artikel in dat opzicht is 'Mama mag ik onze vakantiefoto's op Facebook uploaden?'²⁸ van Hadewijch Vanwynsberghe. Het uitgebreide onderzoek vind je hier terug: Tools en richtlijnen voor het meten van sociale mediageletterdheid: Jongeren en de opvoedingsstijlen van hun ouders²⁹.

Als school zit je natuurlijk niet constant bij je leerlingen. Ook als ouder kan je een aantal zaken ondernemen om je kinderen mediawijzer te maken:

- Blijf in de buurt: zorg dat je aanwezigheid gevoeld wordt, maar dring je niet op. Wees beschikbaar voor vragen of om te helpen problemen op te lossen.
- Spreek enkele vuistregels af: zorg dat deze zichtbaar in de buurt van de computer hangen of liggen. Stel ze bij voorkeur af op die van de school als die er al zijn.

²⁶ <http://mijnkindonline.nl/>

²⁷ <http://mediaopvoeding.nl/quickscan/voor-ouders-van-kinderen-vanaf-12-jaar>

²⁸ <http://emsoc.be/4728-mama-mag-ik-onze-vakantiefotos-op-facebook-uploaden-opvoedingsstijlen-van-ouders-en-het-niveau-van-sociale-mediageletterdheid-van-jongeren/>

²⁹ <http://emsoc.be/wp-content/uploads/2013/07/Syntheserapport-Tools-en-richtlijnen-voor-het-meten-van-sociale-mediageletterdheid.pdf>

- Sta open voor nieuwe dingen: zorg dat je zelf mee bent met waar je kinderen mee bezig zijn. Zoek dingen op, probeer dingen uit. Wees echter niet te trots om je kind zelf eens iets te laten uitleggen aan jou.
- Praat over internet: toon interesse voor wat je kinderen thuis en op school op internet doen. Laat hen vertellen, wees open en wissel ervaringen uit.
- Installeer een goede virusscanner en firewall.

Slotwoord

Met dit pakket 'Wegwijs in Sociale Media op school' heeft Mediawijs.be getracht leerkrachten een kapstok aan te reiken waarmee zij aan de slag kunnen gaan met sociale media in al zijn facetten.

We hebben dit kort en bondig gedaan met veel verwijzing naar materiaal op ons eigen platform Mediawijs.be, maar ook op verschillende externe platformen. De bronnen die hieronder vermeld staan, zijn daarenboven ook stuk voor stuk aan te raden als literatuur.

We willen zeker Lydia Huskens, Rob De Clerck en Jan De Craemer bedanken voor hun expertise en inbreng bij de tot standkoming van dit pakket.

Tot slot hopen we dat we jou als lezer met dit pakket hebben kunnen helpen en inspireren.

Links

- ¹ VTM Nieuws (2014), Te weinig aandacht voor sociale media, <http://nieuws.vtm.be/binnenland/106711-te-weinig-aandacht-voor-sociale-media>
- ⁶ Mediawijs.be, Poster Filter Bubble, <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-online-privacy/doorprik-je-bubble-om-anoniemer-te-surfen>
- ⁸ Klascement, website rond Creative Commons, <http://klascement.info/cc/>
- ⁹ Mediawijs.be & REC Radiocentrum, interactieve video rond copyright, http://mediawijs.be/klynt_jongerenmediadag/index.html#4_COPYLEFT_OR_COPYRIGHT
- ¹⁰ Mediawijs.be, Dossier Auteursrechten, <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-auteursrechten>
- ¹¹ Mediawijs.be, Dossier Online Privacy, Wat is online privacy? - Interview met Rob Heyman & Ralf De Wolf, <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-online-privacy/wat-online-privacy>
- ¹² Mediawijs.be, Praktische juridische gids voor gebruikers van sociale netwerksites, http://mediawijs.be/sites/default/files/artikels/bestanden/praktischegids_layout_wauterslievens.pdf
- ¹³ Ugent, SPION lespakketten, <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-mediawijsheid-op-school/lespakketten-risicos-op-sociale-netwerksites>
- ¹⁸ Mediawijs.be, Hoe reageer je als organisatie het beste op sociale media <http://mediawijs.be/nieuws/hoe-reageer-je-als-organisatie-het-beste-op-sociale-media>
- ¹⁹ Goede voorbeelden van sociale mediakanalen
- Facebook
- KA Redinghof Leuven, www.facebook.com/karedinghof
- College O.-L.-V.-ten-Doorn Eeklo, www.facebook.com/COLTDeeklo
- VISO Mariakerke, www.facebook.com/pages/VISO-Mariakerke/99414377560
- GO Campus Zenit Turnhout, www.facebook.com/CampusZenitTurnhout
- Twitter
- Sint-Jozef Sint-Pieter Blankenberge, www.twitter.com/sintjopie
- KA Tervuren, www.twitter.com/KATervuren
- College O.-L.-V.-ten-Doorn Eeklo, www.twitter.com/coltd_eeklo
- KA Merksem, www.twitter.com/AtheneumMXM
- ²¹ Voorbeelden of aanzetten tot een mediaprotocol:
- Kennisnet: Social Media Richtlijnen, http://www.kennisnet.nl/fileadmin/kennisnet/Dossier_mediawijsheid/Onderwijs_social_media_ri chtlijnen_word.pdf
- Schoolbytes: Protocollen met betrekking tot sociale media, <http://www.schoolbytes.be/blog/wp-content/uploads/2011/10/socialmediaprotocol.pdf>
- Social Mediawijs: Positief Social Media Protocol, <http://socialmediawijs.nl/over-social-media-wijs/positieve-prikkels/positief-social-media-protocol/>
- Onze-Lieve-Vrouw-Presentatie Sint-Niklaas: Ieder1 online, <https://sites.google.com/a/olvp.be/ict-ieder1online/home>
- ²³ Mediawijs.be, Dossier Mediawijsheid op school, <http://mediawijs.be/dossiers/dossier-mediawijsheid-op-school>
- ²⁵ <http://www.boektweepunt.nl/>
- ²⁶ <http://mijnkindonline.nl/>

²⁷ Quickscan mediaopvoeding voor ouders van jongeren,
<http://mediaopvoeding.nl/quickscan/voor-ouders-van-kinderen-vanaf-12-jaar>

²⁸ Mama, mag ik onze vakantiefoto's op Facebook Uploaden, Hadewijch Vanwynsberghe (2013), EMSOC, <http://emsoc.be/4728-mama-mag-ik-onze-vakantiefotos-op-facebook-uploaden-opvoedingsstijlen-van-ouders-en-het-niveau-van-sociale-mediageletterdheid-van-jongeren/>

²⁹ Tools en richtlijnen voor het meten van sociale mediageletterdheid: Jongeren en de opvoedingsstijlen van hun ouders, Syntheserapport juli 2013, <http://emsoc.be/wp-content/uploads/2013/07/Syntheserapport-Tools-en-richtlijnen-voor-het-meten-van-sociale-mediageletterdheid.pdf>

Bibliografie

- ² Meiland, E. (2012), Smihopedia – Aan de slag met sociale media in het onderwijs, Middelbeers: Innodoks
- ³ Mediaraven & Linc (2014), Apestaartjaren 5, geraadpleegd via <http://www.apestaartjaren.be/onderzoek/apestaartjaren-5>
- ⁷ Onderwijs Vlaanderen, Auteursrecht in het Onderwijs: Uitzonderingen op het auteursrecht, <http://www.ond.vlaanderen.be/auteursrechten/uitzonderingen/>
- ¹⁴ Walrave, M. & Van Ouytsel, J. (2014), Mediawijs Online. Jongeren en sociale media, Leuven: Lannoo
- ¹⁵ Vlaamse Ministerie van Onderwijs & Vorming (2011), Vakoverschrijdende Eindtermen ICT Eerste graad Secundair Onderwijs, geraadpleegd via <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundair-onderwijs/eerste-graad/vakoverschrijdend/a-en-b-stroom/ict-a-stroom/algemeen.htm>
- ¹⁶ Vlaams Ministerie van Onderwijs & Vorming (2011), Vakoverschrijdende Eindtermen & Ontwikkelingsdoelen globaal voor het secundair onderwijs, geraadpleegd via <http://www.ond.vlaanderen.be/curriculum/secundair-onderwijs/vakoverschrijdend/index.htm>
- ¹⁷ De Craemer, J., Persoonlijke communicatie, 1 oktober, 2014
- ¹⁷ van Driessche, A. (2013), Communicatie op school. Haalbare ideeën voor een sterk verhaal, Brussel: Politeia
- ²⁰ Kuppens, B., Plettinckx, F., Rottier, J., Scheir, L. (2014), Bachelorproef 'Afspraken rond sociale media integreren in het schoolreglement', Gent: Arteveldehogeschool
- ²² Vanderlinde, R., van Braak, J. (2013), 4W: Weten Wat Werkt en Waarom. Wat maakt een ICT-beleidsplan zo effectief, Universiteit Gent
- ²⁵ Hilgers, L., van Zadelhoff, T. (2011), BoekTweePuntNul – Onderwijseditie, Hoensbroek: Educos

